

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDAKİ RUSÇA SÖZCÜKLER*

Mehmet ÖZEREN**

ÖZET

Tarihî dönemlerde diller arası ilişkiler dolaylı yollarla veya doğrudan gerçekleşmiştir. Komşuluk ilişkisi olmayan diller arasındaki etkileşimlerde, daha çok aracı diller söz konusu olduğu için dolaylı bir ilişki oluşmuştur. Coğrafi yakınlığın da getirmiş olduğu bir sonuç olarak sosyal, siyasi ve askerî ilişkiler içerisinde bulunmuş olan komşu diller arasında ise doğrudan dil ilişkileri meydana gelmiştir. Doğrudan ilişki içerisinde bulunmuş olan komşu yabancı diller, bir dilin ağızlarını ses, şekil, söz varlığı veya cümle yapısı yönüyle etkileyebilir. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında bu etkinin daha çok ses, şekil ve söz varlığı yönünde olduğu görülmektedir. Leylâ Karahan Türkiye Türkçesi ağızlarını sınıflandırırken, komşu dillerden Arapça ve Farsçanın etkisini göz önünde bulundurmıştır. Türkiye Türkçesi ağızlarında etkili olan bir diğer komşu dil ise Rusça olmuştur. Birbirine yakın coğrafyada yaşayan iki millet arasındaki derin ilişkiler, Rusçada, Türkçede ve bu dillerin lehçe ve ağızlarında kaçınılmaz olarak izler bırakmıştır.

Uzun yıllar Rusça ile komşu olan Türkiye Türkçesi, çeşitli ağız bölgelerinde birçok Rusça sözcük barındırmaktadır. Bu Rusça sözcükler daha çok doğu grubu ağızlarının II. alt grubunda görülmekle beraber diğer ağız bölgelerinde de Rusça sözcüklere rastlanmaktadır. Farklı ağızlarda önemli fonetik değişimler gösteren Rusça sözcüklerin ağızlara yerleşmesinin sebepleri daha çok tarihî ve sosyal sebeplerdir.

Bu makalede de Türkiye Türkçesi ağız çalışmalarındaki ve ağız sözlüklerindeki Rusça sözcükler tespit edilerek, bu sözcüklerde görülen ses ve anlam değişimleri sebepleriyle birlikte verilecektir. Ayrıca hangi bölge ağızlarında Rusça kelimelerin bulunduğu tespit edilerek, bunların sebepleri üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Rusça, Türkiye Türkçesi Ağızları

* Bu makale IV. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı (27-29 Ekim 2011, Edirne)'nda bildiri olarak sunulmuştur.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Ardahan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: mehmetozeren@hotmail.com

RUSSIAN WORDS IN TURKISH DIALECTS

ABSTRACT

The interaction between languages has been kept directly or indirectly through the ages. As the mediating languages provide the interaction between noncontiguous languages an indirect relationship has been built between them. On the other hand, a direct relationship has been sustained between contiguous languages which develop social, political and military relationship thanks to geographical proximity. Contiguous foreign languages which have built a direct relationship can affect the dialects of a language in terms of phonetic, form, vocabulary and sentence structure. However, this effect is mostly seen in terms of phonetic, form and vocabulary in Turkish dialects. While Leyla Karahan was categorizing Turkish dialects, she had taken in consideration the effects of Arabic and Farsi from contiguous foreign languages. Yet another contiguous language affecting Turkish dialects has been Russian. Intimate relationship between nations which have a geographical proximity has left a lasting impact on Russian and Turkish language and their dialects.

Turkish dialect neighboring on Russia for many years, accommodates so many Russian words in various dialect regions. While these Russian words are mostly seen at second subgroup of east group dialects, Russian words are also encountered in other dialect regions. The reasons of nesting into dialects of Russian words showing significant phonetic changes in different dialects, are mainly historical and social reasons.

In this article, Russian words; in Turkish dialect studies and dialect dictionaries will be determined, the changes of phonetic and semantic seen in these words will be given with their reasons. Moreover, by determining in which region dialects Russian words occur, the reasons of them will be taken in consideration.

Key Words: Turkish, Russian, Turkish Dialects

I. Giriş

Komşu yabancı diller, bir dilin ağızlarını ses, şekil, söz varlığı veya cümle yapısı yönüyle etkileyebilir. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında bu etkinin daha çok ses, şekil ve söz varlığı yönünde olduğu görülmektedir. Leylâ Karahan Türkiye Türkçesi ağızlarını sınıflandırırken, komşu dillerden Arapça ve Farsçanın etkisini göz önünde bulundurmıştu. Türkiye Türkçesi ağızlarında etkisi görülen bir diğer komşu dil ise Rusça olmuştur.

Rusçanın Türkiye Türkçesi ağızları üzerindeki söz varlığı etkisi, Rusya ile olan tarihî ilişkilerimize ve Türkistan'ın farklı coğrafyalarından Türkiye'nin farklı yerlerine göç eden soydaşlarımızın ağız özelliklerine dayandırılabilir. Bu iki etken içerisinde birinci sebep Türkiye Türkçesine doğrudan bir etkidir, ikinci sebep ise dolaylı bir etkidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/3 Winter 2014

II. Rusya ve Rusça İle İlişkilerin Tarihî Seyri

II. I. Türk-Rus İlişkileri

Türkistan'da Ruslar ile olan ilişkimiz daha derinlere dayanmaktaysa da Anadolu'da Ruslarla siyasi ve diplomatik ilişkilerimiz geç başlamıştır. Rusya'nın Osmanlı Devleti ile ilk diplomatik münasebetinin başlangıcını III. İvan zamanında yazılmış olan 1492 tarihli bir mektup oluşturmaktadır. Daha sonra iki devlet arasındaki münasebetlerin elçiler vasıtasıyla pekiştirildiği bilinmekteyse de (Ortaylı 1999: 125)¹ XV. yüzyıl sonlarındaki Osmanlı kaynaklarında henüz Moskova Knezliği ve Ruslara dair bilgiler yer almamaktadır (Kurat 1987: 117-119). Ancak daha sonra Rusların giderek güçlenip İdil boyunu ele geçirmeleri, Kafkasya'da hâkim olmaya başlamaları Osmanlı – Rus ilişkilerine yeni bir boyut getirmiştir (Kurat 1987: 159-160). Özellikle XVIII. yüzyılda Rusya, Osmanlı İmparatorluğunun tarihinde önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Ortaylı 1999: 133). Artık Rusya güçlü bir devlet olarak Osmanlı devletinin karşısında dikkate değer bir rakip olmuştur ve uzun yıllar Rusya ile mücadele edilmiştir. 1878 Berlin Kongresi'nde Elviye-i Selase (Kars, Ardahan, Batum) sancaklarını alan Rusya, Osmanlı Devleti'nin Doğu Anadolu'ya yönelik projelerini kendi güvenliği bakımından sakıncalı bulmuş ve demiryolu yatırımlarında söz sahibi olmaya çalışmıştır (Kurat 1999: 143). Sonuçta I. Dünya Savaşı'nda da birbirlerine rakip olan bu iki devlet, Kafkas cephesinde (1914-1917) sıkça karşı karşıya gelmişlerdir. 1916 Şubatında saldırıya geçen Ruslar, eylül ayına kadar Erzurum, Bayburt, Bitlis, Erzincan, Trabzon, Van ve Muş'u işgal etmişlerdir (Kurat 1987: 420-421; Kurat 1999: 144).²

1917 İhtilâli'nin patlak vermesiyle Rusya işgal ettiği yerlerden çekilme kararı almıştır (Kurat 1987: 420-421). Kafkas cephesindeki savaştan bıkmış olan Ruslar, ellerinde beyaz bayraklarla siperlerinden çıkarak barıştan yana coşkulu gösteriler yapmışlardır (Kılıç: 87). Her iki taraf da hem Brest-Litovsk hem de Erzincan Mütarekeleri'nde barıştan yana olduklarını teyit etmişlerdir (Kılıç: 106). Böylece Bolşeviklerle 2 Mart 1918'de yapılan Brest-Litovsk Barışı ile daha önce ele geçirilen Kars, Ardahan, Batum ile birlikte işgal edilen tüm bölgeler iade edilmiştir (Kurat 1999: 144-145). Tarihte Çarlık Rusya'sı ve Sovyet Rusya'sı ile olan askerî, siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkiler, günümüzde de Rusya Federasyonu ile artarak devam etmektedir. Bu ilişkilerin getirdiği en somut sonuç, her iki dilin yazı ve konuşma dilindeki sözcük kalıntılarıdır.

II. II. Rusça-Türkçe ve Türkiye Türkçesi-Rusça İlişkileri

Uzun yıllar birbirine yakın coğrafyada yaşayan iki millet arasındaki derin ilişkiler, Rusçada, Türkçede ve bu dillerin lehçe ve ağzlarında izler bırakmıştır. Avarlar dönemine kadar uzanan iki dil arasındaki ilişkiler, Altın Orda dönemindeki siyasi ilişkilere bağlı olarak artmış ve dil ilişkileri bu dönemde ilk tercümanların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 12.-15. yüzyıllardaki Moğol saldırılarından sonra Rusçadaki Türkçe sözcük sayısı artmış, hanlıklar döneminde ise bu sayı daha da çoğalmıştır. Sovyetler Birliği döneminde ise diller arasındaki karşılıklı sözcük alışverişi devam etmiştir (Yangın 2004: 99-100). Ancak Rusçadaki Türkçe sözcükler birçok Türk lehçesinden alınmıştır ve birçoğu önemli fonetik değişimlere uğramıştır. Rusçadaki Türkçe unsurlar üzerine birçok çalışma yapılmıştır. E. N. Şipova “*Slovar Tyurkizmov v Russkom Yazıke - Rus Dilindeki Türkçe Unsurlar Sözlüğü, Alma-Ata 1976*” adlı eserinde 1507; Rusçanın etimolojik sözlüğünü yazan Maks Fasmer ise “*Russisches Etymologisches Wörterbuch – Rusçanın Etimolojik Sözlüğü, 3 vols., Heidelberg 1950-1958*” adlı eserinde 1700 Türkçe sözcük tespit etmiştir (Yangın 2004: 100-101). Rusçadaki 1700 Türkçe sözcüğün büyük çoğunluğu sosyal gruptan olduğu için iki

¹ İlk Rus elçisi 1700 yılında Osmanlı'ya gelen knez Pyotr Aleksiyeviç Tolstoy'dur (Ortaylı 1999: 125).

² Rusların Doğu Anadolu'da işgal altında tuttuğu bu yerler, o dönemde Batılılar ve Ruslar tarafından ‘Türk Ermenistan’ı olarak adlandırılıyordu (Kılıç: 85).

millet arasında tarih boyunca sosyal etkileşimin daha yoğun olduğu kabul edilmiştir (Yangın 2004: 102).

Rusça ile diğer Türk lehçeleri arasındaki ilişkide ise Rusçanın etkisi büyük oranda hissedilmektedir. Bu konunun makalenin amacını aşacağı düşünüldüğünden burada Türkiye Türkçesi ve özel olarak da ağızları üzerinde durulacaktır.

Türkiye Türkçesi açısından bakıldığında Rusça ile önemli ölçüde bir etkileşimin olmadığı görülmüştür. Bunun nedeni Rusya ile geç başlayan siyasi ilişkiler ve daha sonraki dönemlerde uzun yıllar askerî alandaki mücadelelerdir. Ancak yine de Rusların işgali altında kalan bölgelerde ve son yıllarda Türkistan'ın çeşitli yerlerinden Türkiye'ye gelip yerleşen soydaşlarımızın buldukları yerlerdeki ağızlarda Rusça sözcüklerin yer aldığı görülmüştür. Türkiye Türkçesi yazı dilinde 41 Rusça sözcük bulunmasına rağmen Türkiye Türkçesi ağızlarında 265 Rusça sözcük tespit edilmiştir. Ağızlarda tespit edilen Rusça sözcükler daha çok doğu grubu ağızlarının II. alt grubunda görülmekle beraber, diğer ağız bölgelerinde de Rusça sözcüklere rastlanmıştır. Yazı dilindeki Rusça sözcüklerde fazla fonetik değişimler görülmemesine rağmen, farklı ağızlardaki Rusça sözcüklerde önemli fonetik değişimler görülmüştür. Türkiye Türkçesi ağızlarında tespit edilen Rusça sözcüklerin büyük kısmı sosyal hayat ile ilgilidir.

Her iki dilin yazı ve konuşma dilleri ile ağız bölgeleri araştırıldığında Rusçadaki Türkçe unsurlar ile Türkiye Türkçesindeki Rusça unsurların sayıları daha da artacaktır. Çalışmaya konu olan Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerin tespiti ise Derleme Sözlüğü'ndeki verilere dayandırılmaktadır.

III. Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Rusça Kelimelerde Görülen Ses Olayları

III. I. Ünlü Değişimleri

Ünlüler, komşu hecelerdeki ünlülerin ya da yanlarındaki ünsüzlerin etkileri ile değişime uğramışlardır.

1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

Kalın ünlülerin incelmesi, “y, ş, c, ç, z, s, l, m, n, t” ünsüzlerinin kalın ünlüleri kendi boğumlanma sınırlarına çekmeleri sonucu ortaya çıkmaktadır (Buran 2003: 60). Türkiye Türkçesi ağızlarında tespit edilen Rusça sözcüklerde en sık karşılaşılan ses olaylarıdır.

a, ya > e:

Türkiye Türkçesi ağızlarında tespit edilen Rusça sözcüklerde görülen “a > e” incelmesi daha çok iç seste görülmektedir. Bu ses olayında ünlülerin inceltici etkisiyle birlikte, ünsüzlerin ve bölge ağız özelliklerinin etkileri görülmektedir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **istiken** “çay bardağı, fincan” (< Rus. stakan): Afşar, Pazarören – Pınarbaşı/Kayseri; **pécet** “mühür” (< Rus. pečat’): İrişli – Bayburt; Sarıkamış – Kars; **kerto** “patates” (< Rus. kartofel’): Kayseri; **kertol** “patates” (< Rus. kartofel’): Nazimiye – Tunceli; Kadirli – Osmaniye; **gamendar** “kumandan” (< Rus. komandir): Kars; **petrosgred** “Petrograd” (< Rus. Petrograd): Erzurum.

Son seste görülen değişimler şunlardır: **pöške** “soba” (< Rus. pečka): Bolu; **araboke** “iş” (< Rus. rabota): Erzurum; **izbe** “izbe, ıssız yer” (< Rus. izba): Erzurum; **fişne** “vişne” (< Sla. < Rus. vişnya): Elazığ.

a > i:

İç seste gerçekleşmiş olan bu ses olayında daha çok ön seste türeyen dar-ince ünlülerle birlikte, ünsüzlerin etkisi görülmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın olarak görülen “i”leşme temayülü (Buran 2003: 62), ağızlardaki Rusça sözcüklerde de meydana gelmiştir: **isdikan**

“çay bardağı” (< Rus. stakan): Arpaçay – Kars; **istikân** “çay bardağı” (< Rus. stakan): Refahiye – Erzincan; **istikân** “çay bardağı; bardak” (< Rus. stakan): Erzurum; **istikân** “bardak” (< Rus. stakan): Kars; **istikân** “çay bardağı, fincan” (< Rus. stakan): Afşar, Pazarören, Pınarbaşı – Kayseri; **istikân** “bardak” (< Rus. stakan): Erzurum; **pilağod** “vapur” (< Rus. parohod): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye.

ı > i:

Normal süreli ünlülerden daha kısa süreli olan “ı” ünlüsü, bu zayıflığı dolayısıyla tek başına hece oluşturmak için kendisine en yakın “i” ünlüsüne değişmektedir (Buran 2003: 61). “i”leşme temayülü burada da görülmektedir: **gazonni** “devletleştirilmiş” (< Rus. kazyonny): Erzurum.

o > e:

Bazı özel durumlar dışında Türkiye Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumu gereği ilk hece dışında “o, ö” ünlüleri bulunmaz. Ağzlarımızda tespit edilen Rusça kelimelerde de bu kurala uyulduğu ve ilk hece dışındaki “o” yuvarlak ünlülerinin, kalınlık-incelik uyumunun da etkisiyle “o > a > e” değişimine uğradığı görülmektedir. Bu ses olayı daha çok iç ve son seste görülmektedir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **kardeh** “patates” (< Rus. kartofel’): Salmanlı, Çayırılan – Yozgat; **genfet** “Çay şekerinden başka her türlü kâğıtlı veya kâğıtsız şeker, bayram şekeri vb.” (< Rus. konfeta): Arpaçay – Kars; **çirkef** < **çirkev** “kilise” (< Rus. tserkov’): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye.

Son seste görülen değişimler şunlardır: **vedre** “süt sağımında kullanılan tahta kova, külek” (< Rus. vedro): Rize; Akarsu, Ardanuç, Yusufeli, Balıklı, Şavşat – Artvin; Arpaçay – Kars; **vedre** “kova” (< Rus. vedro): Arpaçay – Kars; **vedre** “süt sağımında kullanılan kova” (< Rus. vedro): Çıldır – Ardahan; **vedre** “su kovası” (< Rus. vedro): Şimşirli, Güneyce, İkizdere – Rize; **vedire** “süt sağımında kullanılan tahta kova, külek” (< Rus. vedro): Kars; **vedire** “su kovası” (< Rus. vedro): İğdir; **bedire**, **bédire** “su kovası, bakraç” (< Rus. vedro): Erzurum; Refahiye çevresi – Erzincan; Bulanık – Muş; **bedire** “kova” (< Rus. vedro): Kars; **bedre** “su kovası, bakraç” (< Rus. vedro): Göcek, Ersis, Yusufeli – Artvin; Erzurum; Ahlat – Bitlis; Ankara.

o > ö:

Bu ses olayında ünlüleri inceltici etkiye sahip olan “y, ş, c, ç, z, s, l, m, n, t” ünsüzlerinin ve kalınlık-incelik uyumunun etkileri vardır. İç seste görülen değişimler şunlardır: **köbel** “yaramaz çocuk” (< Rus. kobel’ erkek köpek): İstanbul; **waporöz** “ağızlığı üzerinde olan bir Rus sigarası” (< Rus. papiroso): Erzurum (Gemalmaz 1995: 326).

o > i:

İnceltici etkisi olan ünsüzlerin neden olduğu bir değişimdir. “i”leşme temayülü burada da görülmektedir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **kartil** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum; **katilyh(g)** “sefer taşı; 1/8 teneke hacminde tahıl ölçüğü ve ölçüsü” (< Rus. kotelok): Erzurum; **filisbit** “bisiklet” (< Rus. velosiped): Elazığ; **waporöz** “ağızlığı üzerinde olan bir Rus sigarası” (< Rus. papiroso): Erzurum (Gemalmaz 1995: 326).

u > i:

İnceltici etkisi olan “y” ünsüzünün etkisiyle bir diğer “i”leşme temayülü görülmektedir. Ön seste görülen değişimler şunlardır: **iyez** “kaza, kasaba” (< Rus. uyezd): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/3 Winter 2014

2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Diğer ünlülerin benzeştirme etkileriyle iç seste meydana gelen ünlü değişimleridir. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde ünlü incelmeye göre ünlü kalınlaşması daha az görülmektedir.

e > a:

Genellikle uyum değişmesi ve “a” ünlüsünün benzeştirme etkisi ile iç seste meydana gelen “e > a” değişmesidir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **kopali** “evlilik dışı doğan çocuk, piç” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Limanköy, Çayeli – Rize; **manat** “kalp para” (< Rus. moneta): Giresun; Taşköprü – Kastamonu; **manat** “Rus parası, ruble” (< Rus. moneta): Maçka – Trabzon; **manat** “manat, Rus parası” (< Rus. moneta): Erzurum; **malay** “erkek çocuk, delikanlı” (< Rus. malets): Osmaniye Tatar Ağızı – Osmaniye.

i > a:

Ünlü ve ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkisi sonucu bu değişim meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın olarak görülen “i”leşme temayülüne aykırı bir değişimdir. Çokça görülen bir değişim değildir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **gamandar** “komutan” (< Rus. komandir < Fr. commandant): Kars; Erzurum; **gamandar** “kumandan” (< Rus. komandir): Kars; **gamendar** “kumandan” (< Rus. komandir): Kars; **banadura** “domates” (< Rus. pomidor): Elazığ.

e > ı:

Çokça görülen bir değişim değildir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **sımışka** “ayçiçeği” (< Rus. semeçko): Rize; Kars; **abrıl** “nisan” (< Rus. april’ < İng.): Elazığ.

e > u:

Ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkisiyle kalınlık-incelik uyumuna giren Rusça alıntı sözcüklerdeki bu değişim, çokça görülmemektedir. Tespit edilen sözcüklerin iç sesinde meydana gelen değişim örnekleri şunlardır: **abrul** “nisan-mayıs arası, nisan” (< Rus. april’ < İng.): Giresun; **gubernat** “vali” (< Rus. gubernator): Erzurum.

e > o:

Çokça görülen bir değişim değildir: **neçowa** “hiçbir şey” (< Rus. ničego): Erzurum.

i > ı:

Ünlü ve ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkisi sonucu bu değişim meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın olarak görülen “i”leşme temayülüne aykırı bir değişimdir. Çokça görülen bir değişim değildir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **pışka** “kibrit” (< Rus. spiçka): Iğdır; **çaymık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Edirne; **çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Sücüllü, Yalvaç – Isparta; Manisa; Merzifon – Amasya; Perşembe, Karakuş, Ünye – Ordu; Trabzon; Gümüşhane; Kaptanpaşa, Çayeli – Rize; Erkinis, Yusufeli – Artvin; Sivas; Pınarbaşı – Kayseri; Çumra – Konya; Beşikdüzü, Vakfikebir – Trabzon; **çaynıh** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Bayburt; Sarıkamış – Kars.

3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Ünlü yuvarlaklaşması, dudak ünsüzlerinin ve ünlü benzeşmelerinin etkisiyle meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde çokça görülmeyen bir ses olayıdır. Tespit edilen örneklerde daha çok iç seste ve ilk hecede düz ünlülerin yuvarlaklaştığı görülmektedir.

a > o:

İç seste görülen değişimler şunlardır: **kortal** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum; **kortol** “patates” (< Rus. kartofel’): Gazi – Kayseri; Antalya.

e > ö:

İç seste görülen değişimler şunlardır: **pöşke** “soba” (< Rus. peçka): Bolu; **bolçöwüyh** “bolşevik” (< Rus. bol’şevik): Erzurum.

i > ü:

İç seste görülen değişimler şunlardır: **bolçöwüyh** “bolşevik” (< Rus. bol’şevik): Erzurum.

i > o:

İç seste görülen değişimler şunlardır: **poşavar** “ekinin çimlenmesi” (< Rus. pişçavar): Elazığ.

4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

Bu ses olayı daha çok ünlü benzeşmeleri sonucu ortaya çıkmıştır.

o > a:

Türkiye Türkçesi ağzlarındaki Rusça sözcüklerde en sık görülen ses değişimidir. Bu ses olayında ünlü benzeşmelerinin etkisi olduğu gibi, Rusçadaki “o” sesinin yer yer “a” olarak telaffuz edilmesi de etkili olmuştur³. Birçok Rusça sözcük bu ses olayı sonucu düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmiştir. Ön, iç ve son seste meydana gelen bir değişimdir. Ön seste görülen değişimler şunlardır: **abed** “yemek, yiyecek” (< Rus. obed): Erzurum.

İç seste görülen değişimler şunlardır: **samavar** “semaver” (< Rus. samovar): Çilehane, Reşadiye – Tokat; Erzurum; **saldat** “iriyarı ve uzun boylu kimse” (< Rus. soldat): Manyas – Balıkesir; **saldat** “Rus askeri” (< Rus. soldat): Arpaçay – Kars; Kars; Erzurum; **kartal** “patates” (< Rus. kartofel’): Sungurlu – Çorum; Erzurum; Haşhaşı – Erzincan; Güdül, Ayaş – Ankara; **kortal** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum; **kabel** “köpek yavrusu” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Beyşehir – Konya; **manat** “kalp para” (< Rus. moneta): Giresun; Taşkoprü – Kastamonu; **manat** “Rus parası, ruble” (< Rus. moneta): Maçka – Trabzon; **manat** “manat, Rus parası” (< Rus. moneta): Erzurum; **badval** “bodrum, mahzen, karanlık yer” (< Rus. podval): Trabzon; Şavşat köyleri, Peterek, Yusufeli – Artvin; Ardahan; Iğdır; Kızılçakçak, Arpaçay – Kars; **garavat** “karyola” (< Rus. krovat’): Şavşat ve köyleri – Artvin; Kars; Arpaçay – Kars; **lapatga** “kalın sacdan yapılmış kürek” (< Rus. lopatka): Iğdır; Bulanık – Muş; **lapatga** “büyük kürek” (< Rus. lopatka): Kars; **lapatka** “kalın sacdan yapılmış kürek” (< Rus. lopatka): Kars; **pilağod** “vapur” (< Rus. parohod): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye; **gamandar** “komutan” (< Rus. komandir < Fr. commandant): Kars; Erzurum; **gamandar** “kumandan” (< Rus. komandir): Kars; **gamendar** “kumandan” (< Rus. komandir): Kars; **gamendar** “işgal zamanı Kars’ta bulunan Rus kaymakamlarına verilen ad” (< Rus. komendar): Arpaçay – Kars; **katiliyh(g)** “sefer taşı; 1/8 teneke hacminde tahıl ölçüğü ve ölçüsü” (< Rus. kotelok): Erzurum; **maladoy** “çocuk” (< Rus. molodoy): Erzurum; **neçowa** “hiçbir şey” (< Rus. ničego): Erzurum; **nigalay** “Nikola” (< Rus. Nikolay): Erzurum; Kars; **raposke** “dağıtma, dağıtılma” (< Rus. rospusk): Erzurum, **banadura** “domates” (< Rus. pomidor): Elazığ.

³ Rusçada ilk hecedeki “o” ünlüsü, bulunduğu hecede vurgulu durumdaysa “o”, vurgusuz durumdaysa “a” olarak telaffuz edilir: *saldat*, *obed*. Dolayısıyla Rusça konuşma dilinin etkisiyle Türkiye Türkçesi ağzları da bu örnekleri “a” ünlüsüyle kullanmakta ve ağzlarla ilgili kaynaklara da bu şekilde geçmektedir: *saldat*, *abed* vb.

Son seste görülen değişimler şunlardır: **semişga** “ayçiçeği tohumu” (< Rus. semeçko): Iğdır; **sımışka** “ayçiçeği” (< Rus. semeçko): Rize; Kars; **simişka** “ay çiçeği” (< Rus. semeçko): Kars.

u > ı:

Çok yaygın olmayan bir ünlü değişimidir. Bazı ünsüzlerin düzleştirici etkisi ve ünlü benzeşmesi sonucu gerçekleşen bir değişimdir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **gapısga** “kapuska; lahana pancarı da denir” (< Rus. kapusta): Erzurum; **gapısga** “kapuska yemeği” (< Rus. kapusta): Uşak.

5. Geniş Ünlülerin Daralması

“y, ş, c, ç, z, s, l, m, n, t” gibi ünsüzler geniş ünlüleri etkileyerek onları darlaştırdıkları görülmektedir.

e > i:

“y, ş, c, ç, z, s, l, m, n, t” ünsüzlerinin hem inceltici hem de darlaştırıcı etkisi ağızlardaki Rusça sözcüklerde de görülmektedir. Daha çok iç seste görülen değişimler şunlardır: **piç** “soba” (< Rus. peç’): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye; **piç** “fırın” (< Rus. peç’): İçel – Mersin; **semişga** “ayçiçeği tohumu” (< Rus. semeçko): Iğdır; **simişka** “ay çiçeği” (< Rus. semeçko): Kars; **kopil** “Müslüman olmayanların çocuğu” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Edirne ve çevresi; Kemaller, Şumnu – Bulgaristan; **çirkef** < **çirkev** “kilise” (< Rus. tserkov’): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye; **kapiyh(g)** “değersiz para” (< Rus. kopeyka): Erzurum; **katilyh(g)** “sefer taşı; 1/8 teneke hacminde tahıl ölçüğü ve ölçüsü” (< Rus. kotelok): Erzurum; **malinkiy** “küçük” (< Rus. malen’kiy): Erzurum; **filisbit** “bisiklet” (< Rus. velosiped): Elazığ.

e > é:

“é” sesi “e ~ i” arası bir sestir. “e > i” değişiminin bir önceki aşamasıdır. Bu ses olayının iç seste görülen değişimleri şunlardır: **péçet** “mühür” (< Rus. peçat’): İrişli – Bayburt; Sarıkamış – Kars; **péç** “sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi” (< Rus. peç’): Iğdır; **védire** “su kovası” (< Rus. vedro): Iğdır; **bédire** “su kovası, bakraç” (< Rus. vedro): Erzurum; Refahiye çevresi – Erzincan; Bulanık – Muş.

o > u:

Ünsüzlerin daraltıcı etkisi ile ünlülerin benzeşmesinden dolayı bu değişim gerçekleşmektedir. Bu değişim sonucu ağızlardaki Rusça sözcüklerin düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdikleri görülmektedir. İç seste görülen değişimler şunlardır: **kardu** “patates” (< Rus. kartofel’): Babayağmur, Boğazlıyan – Yozgat; **ğartubu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **kartul** “patates” (< Rus. kartofel’): Evciler, Çayıralan – Yozgat; Erzurum; **bawusga** “çift atla veya öküzle çekilen dört tekerlekli yük arabası” (< Rus. pavozka): Erzurum; **yabluk** “elma” (< Rus. yabloko): Erzurum; **banadura** “domates” (< Rus. pomidor): Elazığ.

6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde çok yaygın olmayan bir ses olayıdır. Şahsi ağız özelliklerinden kaynaklanan değişimler görülmektedir.

i > e:

İç seste görülen değişimler şunlardır: **lenen** “Lenin” (< Rus. Lenin): Erzurum; **neçowa** “hiçbir şey” (< Rus. niçego): Erzurum.

u > o:

İç seste görülen değişimler şunlardır: **isdol** “sandalye” (< Rus. stul): Iğdır; Arpaçay – Kars; Kars; **raposke** “dağıtma, dağıtılma” (< Rus. rospusk): Erzurum.

III. I. I. Ünlü Türemesi

Türkçede, tabiat taklidi olan kelimeleri hariç tutarsak hiçbir kelime “ı” veya “i” ünsüzü ile başlamaz (Buran 2003: 72). Ayrıca Türkçede ilk hecede ünsüz yığılması görülmez. Dolayısıyla ön seslerde ünlü türemesi bu nedenlere bağlı olarak gerçekleşmektedir. İç seslerde de yan yana gelen ünsüzler arasında ünlü türemesi gerçekleşmektedir. Son seslerde görülen ünlü türemesinde ise “i”leşme temayülü ile birlikte analog yoluyla sözcükler arasında benzerlik ilişkisinin kurulması etkili olmuştur. Ünlü türemesi daha çok “i, ı, u” dar ünlüleriyle gerçekleşmektedir. Diğer ünlülerden “a, e” türemeleri ise oldukça az görülmektedir. Bunun nedeni ise dar ünlülerin daha az çaba, daha kolay boğumlanmasıdır.

i türemesi:

Ön seste görülen türemeler: **isdikan** “çay bardağı” (< Rus. stakan): Arpaçay – Kars; **istikan** “bardak” (< Rus. stakan): Kars; **istikan** “çay bardağı, bardak” (< Rus. stakan): Erzurum; **istikan** “su bardağı” (< Rus. stakan): Refahiye – Erzincan; **istiken** “çay bardağı, fincan” (< Rus. stakan): Afşar, Pazarören – Pınarbaşı/Kayseri; **isdol** “sandalye” (< Rus. stul): Iğdır; Arpaçay – Kars; Kars; **isdol** “sehpa; masa yüksekliğinde küçük yüzeyli çay sehpası” (< Rus. stol): Erzurum; **isdol** “masa” (< Rus. stol): Şeybler, Ulubey – Ordu; **ıştoy** “ne?” (< Rus. çto?): Erzurum (Gemalmaz 1995: 187).

İç seste görülen türemeler: **vedire** “süt sağımında kullanılan tahta kova, külek” (< Rus. vedro): Kars; **vedire** “su kovası” (< Rus. vedro): Iğdır; **bedire, bédire** “su kovası, bakraç” (< Rus. vedro): Erzurum; Refahiye çevresi – Erzincan; Bulanık – Muş; **bedire** “kova” (< Rus. vedro): Kars.

Son seste görülen türemeler: **kartopi** “patates” (< Rus. kartofel’): Çarşamba – Samsun; Rize; Şavşat – Artvin; Posof – Ardahan; **kopali** “evlilik dışı doğan çocuk, piç” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Limanköy, Çayeli – Rize.

ı türemesi:

İç seste görülen türemeler: **gırah** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Iğdır; **gırah** “başka, yabancı, kenar: gırah köy” (< Rus. kray): Arpaçay – Kars; **gırah** “kenar” (< Rus. kray): Erzurum; **gırah(ğ)** “kırak; kenar, kıyı” (< Rus. kray): Erzurum; **gırah** (< gıran) “kenar, yan, çevre, bitim yeri” (< Rus. kray): Malatya; **gırah** “kenar” (< Rus. kray): Kars; **gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Çerçin, Başpınar, Tefenni – Burdur; Darıveren, Acıpayam, Ovacık, Tavas, Sarayköy ve köyleri – Denizli; Sürez, Bozdoğan – Aydın; Maraş ve çevresi; Hacıilyas, Koyulhisar – Sivas; Zeynettin, Karakız, Kolanlı, Sorgun, Gökdere, Akdağmadeni – Yozgat; Mühye – Ankara; Pinili, Avanos – Nevşehir; Gilevği, Elmalı, Kaş – Antalya; Karaçulha, Fethiye ve köyleri – Muğla; **brat** “kardeş (Ruslara dostça hitap etmekte kullanılmış)” (< Rus. brat): Erzurum; **mosgıva** “Moskova” (< Rus. Moskva): Erzurum.

u türemesi:

Son seste görülen türemeler: **kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): Nilüfer – Bursa; Kocaeli; İstanbul; Büyükhırka, Alaca – Çorum; Tepeyatak, Niksar – Tokat; Şehli – Giresun; Gököy – Ordu; **ğartubu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **ğartobu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun.

a türemesi:

Ön seste görülen türemeler: **araboke** “iş” (< Rus. rabota): Erzurum.

İç seste görülen türemeler: **garavat** “karyola” (< Rus. krovat’): Şavşat ve köyleri – Artvin; Kars; Arpaçay – Kars.

Son seste görülen türemeler: **banadura** “domates” (< Rus. pomidor): Elazığ.

e türemesi:

Son seste görülen türemeler: **raposke** “dağıtma, dağıtılma” (< Rus. rospusk): Erzurum.

III. I. II. Ünlü Düşmesi

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde daha çok geniş ünlülerin iç ve son seste düştüğü görülmektedir. Dar ünlülerin düşmesi ise çok yaygın değildir.

a > Ø:

Son seste görülen düşmeler: **manat** “kalp para” (< Rus. moneta): Giresun; Taşköprü – Kastamonu; **manat** “Rus parası, ruble” (< Rus. moneta): Maçka – Trabzon; **manat** “manat, Rus parası” (< Rus. moneta): Erzurum; **genfet** “Çay şekerinden başka her türlü kağıtlı veya kağıtsız şeker, bayram şekeri vb.” (< Rus. konfeta): Arpaçay – Kars; **kapiyh(g)** “değersiz para” (< Rus. kopeyka): Erzurum; **waporöz** “ağızlığı üzerinde olan bir Rus sigarası” (< Rus. papirosa): Erzurum (Gemalmaz 1995: 326).

e > Ø:

İç seste görülen düşmeler: **kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Üsküdar, Bakırköy – İstanbul; Samsun; Karkıncık, Artova – Tokat; Bursa; Trabzon; Gümüşhane; Giresun; Kağızman – Kars; Posof, Çıldır – Ardahan; Kurtelek, Cimin, Haşhaşı – Erzincan; Doğubeyazıt – Ağrı; Van; Bitlis; Varto – Muş; Malatya; Çumra – Konya; Sarıkamış – Kars; Elazığ ve Yöresi; Erzurum; **kardeh** “patates” (< Rus. kartofel’): Salmanlı, Çayıralan – Yozgat; **kardof** “patates” (< Rus. kartofel’): Korzaf, Şiran – Gümüşhane; **kardoğ** “patates” (< Rus. kartofel’): Kavak, Sorgun – Yozgat; **kardu** “patates” (< Rus. kartofel’): Babayağmur, Boğazlıyan – Yozgat; **karnup** “patates” (< Rus. kartofel’): Ereğli – Konya; **kartal** “patates” (< Rus. kartofel’): Sungurlu – Çorum; Erzurum; Haşhaşı – Erzincan; Gündül, Ayaş – Ankara; **karto** “patates” (< Rus. kartofel’): Refahiye – Erzincan; **kartof** “patates” (< Rus. kartofel’): Bozcaali, Reşadiye – Tokat; Mağura, Maçka – Trabzon; Erzurum; **karton** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; Yeniköy, Aşkale – Erzurum; Kırklareli; **kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): Kırım göçmenleri – Manisa; Bursa; Amasya; Bulancak, Tirebolu – Giresun; Kaptanpaşa, Çayeli – Rize; Ahlat – Bitlis; **kartul** “patates” (< Rus. kartofel’): Evciler, Çayıralan – Yozgat; **kerto** “patates” (< Rus. kartofel’): Kayseri; **kertol** “patates” (< Rus. kartofel’): Nazimiye – Tunceli; Kadirli – Osmaniye; **kortal** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum; **kortol** “patates” (< Rus. kartofel’): Gazi – Kayseri; Antalya; **kostil** “patates” (< Rus. kartofel’): Bolu; **kostil** “patates” (< Rus. kartofel’): Tepeköy, Piraziz – Giresun; **kartil** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum; **kartul** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum.

i > Ø:

İç seste görülen düşmeler: **maşna** “makine (her çeşit)” (< Rus. maşina): Sarıkamış – Kars; **filisbit** “bisiklet” (< Rus. velosiped): Elazığ.

o > Ø:

İç seste görülen düşmeler: **gubernat** “vali” (< Rus. gubernator): Erzurum.

Son seste görülen düşmeler: **yabluk** “elma” (< Rus. yabloko): Erzurum.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/3 Winter 2014

III. II. Ünsüz Değişmeleri

Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşayan Rusça sözcüklerde görülen başlıca ünsüz olayları şu şekildedir:

1. Tonlulaşma

Tonlulaşma, tonsuz “f, s, t, k, k, ç, ş, h, p” ünsüzlerinin tonlu karşılıkları olan ünsüzlere değişmesi kuralıdır. Türkiye Türkçesi ağızlarının tonlulaşma eğilimi ağızlardaki Rusça sözcüklerde de sıkça görülmektedir. Bunun nedeni Rusça sözcüklerde çoğunlukla iç ve son seslerde tonsuz ünsüzlerin kullanılması, buna karşın Türkiye Türkçesi ağızlarının da tonlulaşma eğiliminde olmasıdır.

ç > c:

Bu ses değişiminde son sesteki tonlulaşma eğilimi ve Rusça sözcüğün sonundaki yumuşatma işareti (печь = peç’) etkili olmuştur. Son seste görülen değişim: **pec** “soba” (< Rus. peç’): Bulanık – Muş; **pec** “sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi” (< Rus. peç’): Yazır, Sungurlu – Çorum; **pec(j)** “duvar içerisine yapılmış soba” (< Rus. peç’): Erzurum.

k > ğ:

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde en sık görülen ünsüz değişimlerinden biridir. Bu değişim, Türkiye Türkçesi ağızları için genel bir eğilim olan tonlulaşmanın Rusça sözcüklerde de yaygın olarak görülmesi bakımından önemlidir. Ön seste görülen değişim: **ğartubu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **ğartobu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **ğaravat** “karyola” (< Rus. krovat’): Şavşat ve köyleri – Artvin; Kars; Arpaçay – Kars; **ğırah** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kıray): Iğdır; **ğırah** “başka, yabancı, kenar: ırak köy” (< Rus. kıray): Arpaçay – Kars; **ğırah** “kenar” (< Rus. kıray): Erzurum; Kars; **ğırah(ğ)** “kırak; kenar, kıyı” (< Rus. kıray): Erzurum; **ğırah** (< ırın) “kenar, yan, çevre, bitim yeri” (< Rus. kıray): Malatya; **ğıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kıray): Çerçin, Başpınar, Tefenni – Burdur; Darıveren, Acıpayam, Ovacık, Tavas, Sarayköy ve köyleri – Denizli; Sürez, Bozdoğan – Aydın; Maraş ve çevresi; Hacıilyas, Koyulhisar – Sivas; Zeynettin, Karakız, Kolanlı, Sorgun, Gökdere, Akdağmadeni – Yozgat; Mühye – Ankara; Pinili, Avanos – Nevşehir; Gilevği, Elmalı, Kaş – Antalya; Karaçulha, Fethiye ve köyleri – Muğla; **ğuşğa** “küçük toz veya toprak yığını” (< Rus. kuçka): Arpaçay – Kars; **ğamandar** “komutan” (< Rus. komandir < Fr. commandant): Kars; Erzurum; **ğamandar** “kumandan” (< Rus. komandir): Kars; **ğamendar** “kumandan” (< Rus. komandir): Kars; **ğamendar** “işgal zamanı Kars’ta bulunan Rus kaymakamlarına verilen ad” (< Rus. komendar): Arpaçay – Kars; **ğapısğa** “kapuska; lahana pancarı da denir” (< Rus. kapusta): Erzurum; **ğapısğa** “kapuska yemeği” (< Rus. kapusta): Uşak; **ğazarma** “büyük taş bina” (< Rus. kazarma: kışla): İrişli – Bayburt; Sarıkamış – Kars; **ğazarma** “kışla” (< Rus. kazarma: kışla): Erzurum; **ğazonni** “devletleştirilmiş” (< Rus. kazyonni): Erzurum; **ğobel** “sağlıklı küçük çocuk; piç, başıboş çocuk” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Elazığ.

İç seste görülen değişim: **semişğa** “ayçiçeği tohumu” (< Rus. semeçko): Iğdır; **brişğa** “bir çeşit at arabası” (< Rus. briçka): Arpaçay – Kars; **ğuşğa** “küçük toz veya toprak yığını” (< Rus. kuçka): Arpaçay – Kars; **lapatğa** “kalın sacdan yapılmış kürek” (< Rus. lopatka): Iğdır; Bulanık – Muş; **lapatğa** “büyük kürek” (< Rus. lopatka): Kars; **bawuşğa** “çift atla veya öküzle çekilen dört tekerlekli yük arabası” (< Rus. pavozka): Erzurum; **boşğa** “yayık” (< Rus. boçka): Erzurum; **mosğıva** “Moskova” (< Rus. Moskva): Erzurum; **mosğof** “Rus düşman” (< Rus. Moskov: Moskovalı): Elazığ; **niğalay** “Nikola” (< Rus. Niçolay): Erzurum; Kars; **zağon** “kanun, yasa; ahlak” (< Rus. zağon): Erzurum; **zanğa** “kızak” (< Rus. sanğa): Geçitli, Ardanuç – Artvin; Rumeli göçmenleri – İstanbul; **zapusğa** “izin belgesi” (< Rus. zabuska): Erzurum.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/3 Winter 2014

ķ > g:

Art damak “ķ” ünsüzünün ön damak ünsüzüne “ķ > ğ > g” aşamasından geçerek değişmesi ünlülerin etkisiyle gerçekleşmiştir. Ön seste görülen değişim: **genfet** “Çay şekerinden başka her türlü kâğıtlı veya kâğıtsız şeker, bayram şeker vb.” (< Rus. ķonfeta): Arpaçay – Kars.

Son seste görülen değişim: **kapiĝ** “değersiz para” (< Rus. kopeyka): Erzurum; **katilig** “sefer taşı; 1/8 teneke hacminde tahıl ölçeği ve ölçüsü” (< Rus. kotelok): Erzurum.

p > b:

Genel tonlulaşma eğilimini gösteren bir başka değişmedir. Ön seste görülen değişim: **badval** “bodrum, mahzen, karanlık yer” (< Rus. podval): Trabzon; Şavşat köyleri, Peterek, Yusufeli – Artvin; Ardahan; İğdir; Kızılçakçak, Arpaçay – Kars; **bawusga** “çift atla veya öküzle çekilen dört tekerlekli yük arabası” (< Rus. pavozka): Erzurum; **banadura** “domates” (< Rus. pomidor): Elazığ; **filisbit** “bisiklet” (< Rus. velosiped): Elazığ.

İç seste görülen değişim: **abrul** “nisan-mayıs arası, nisan” (< Rus. aprel’ < İng.): Giresun; **abrıl** “nisan” (< Rus. aprel’ < İng.): Elazığ.

p > (f) > w, v:

Örneğine az rastlanan bir değişimdir. Tespit ettiğimiz örnekte ön ve iç seste bu değişim gerçekleşmiş durumdadır: **şavka** “şapka” (< Rus. şapka): Elazığ; **waporöz** “ağızlığı üzerinde olan bir Rus sigarası” (< Rus. papiroza): Erzurum (Gemalmaz 1995: 326).

s > z:

Ön ve iç seste görülen bir değişimdir. Ön seste görülen değişim: **zanka** “kızak” (< Rus. sanko): Şavşat köyleri – Artvin; Kırşehir; Erzurum; **zanka** “kızak şeklinde atla çekilen fayton” (< Rus. sanko): Erzurum; **zanka** “atla çekilen kızak” (< Rus. sanko): Kars; **zanga** “kızak” (< Rus. sanko): Geçitli, Ardanuç – Artvin; Rumeli göçmenleri – İstanbul.

İç seste görülen değişim: **waporöz** “ağızlığı üzerinde olan bir Rus sigarası” (< Rus. papiroza): Erzurum (Gemalmaz 1995: 326).

t > d:

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki tonlulaşma temayülünün iyi bir örneği olan bu değişim, ağızlardaki Rusça sözcüklerde de gerçekleşmiş durumdadır. İç seste görülen değişim: **isdikan** “çay bardağı” (< Rus. stakan): Arpaçay – Kars; **kardeh** “patates” (< Rus. kartofel’): Salmanlı, Çayıralan – Yozgat; **kardof** “patates” (< Rus. kartofel’): Kozzaf, Şiran – Gümüşhane; **kardoğ** “patates” (< Rus. kartofel’): Kavak, Sorgun – Yozgat; **kardu** “patates” (< Rus. kartofel’): Babayağmur, Boğazlıyan – Yozgat; **isdol** “sandalye” (< Rus. stol): İğdir; Arpaçay – Kars; Kars; **isdol** “sehpa; masa yüksekliğinde küçük yüzeyli çay sehпасı” (< Rus. stol): Erzurum; **isdol** “masa” (< Rus. stol): Şeybler, Ulubey – Ordu.

2. Tonsuzlaşma

Tonlu ünsüzlerin tonsuz karşılıklarına değişmesidir. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde çok sık görülen bir ses olayı değildir. Bunun nedeni, zaten Rusçanın tonsuz ünsüzleri çok sık kullanan bir dil olması ve de tonsuzlaşma eğiliminin Rusça sözcükleri tespit ettiğimiz ağızlarda bir temayül oluşturmamasıdır. Bu nedenle değişim ve değişim örnekleri çok yaygın değildir.

b > p:

İç seste görülen değişim: **kope** “büyük köpek” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Giresun; **kopel** “sağlıklı küçük çocuk” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Ağın – Elazığ; **kopil** “Müslüman olmayanların çocuğu” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Edirne ve çevresi; Kemaller, Şumnu – Bulgaristan; **kopali** “evlilik dışı doğan çocuk, piç” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Limanköy, Çayeli – Rize; **zapusga** “izin belgesi” (< Rus. zabuska): Erzurum.

d > t:

Son seste görülen değişim: **zavot** “peynir yapılan ve iyi cins hayvan yetiştirilen yer” (< Rus. zavod): Bayburt; Selim – Kars; **put** “16 kg.lık ağırlık ölçüsü” (< Rus. pud): Yavuz, Çayağzı, Şavşat – Artvin; Kars; Erzurum; **filisbit** “bisiklet” (< Rus. velosiped): Elazığ.

z > s:

İç seste görülen değişim: **bawusga** “çift atla veya öküzle çekilen dört tekerlekli yük arabası” (< Rus. pavozka): Erzurum.

3. Süreklileşme

Süresiz ünsüzlerin sürekli ünsüzlere dönüşmesidir. Sızıcılışma ve akıcılışma olarak ikiye ayrılır.

3. 1. Sızıcılışma**ç > ş:**

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde en sık görülen sızıcılışma olayıdır. İç seste görülen değişim: **pöşke** “soba” (< Rus. peçka): Bolu; **pışka** “kibrit” (< Rus. spiçka): Iğdır; **semişga** “ayçiçeği tohumu” (< Rus. semeçko): Iğdır; **sımışka** “ayçiçeği” (< Rus. semeçko): Rize; Kars; **simişka** “ay çiçeği” (< Rus. semeçko): Kars; **brişga** “bir çeşit at arabası” (< Rus. briçka): Arpaçay – Kars; **ğuşga** “küçük toz veya toprak yığını” (< Rus. kuçka): Arpaçay – Kars; **boşga** “yayık” (< Rus. boçka): Erzurum; **iştoy** “ne?” (< Rus. çto?): Erzurum (Gemalmaz 1995: 187).

g > w:

Çok yaygın bir sızıcılışma olayı değildir. Tespit edilen tek örnekte çift dudak ünsüzüne doğru bir değişim tespit edilmiştir. İç seste görülen değişim: **neçowa** “hiçbir şey” (< Rus. niçego): Erzurum.

k, k̄ > h, yh:

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde yaygın olarak görülen bir diğer sızıcılışma olayı bu değişimdir. Son seste görülen değişim: **bolçöwüyh** “bolşevik” (< Rus. bol’şevik): Erzurum; **çayniyh** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Iğdır; **çaynih** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Bayburt; Sarıkamış – Kars; **kapiyh** “değersiz para” (< Rus. kopeyka): Erzurum; **katiliyh** “sefer taşı; 1/8 teneke hacminde tahıl ölçüğü ve ölçüsü” (< Rus. kotelok): Erzurum.

3. 2. Akıcılışma

Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde akıcılışma daha az görülmektedir. Birkaç örnekte akıcılışma gerçekleşmiştir.

t > n:

İç seste görülen değişim: **karnup** “patates” (< Rus. kartofel’): Ereğli – Konya.

ts > y:

Son seste görülen değişim: **malay** “erkek çocuk, delikanlı” (< Rus. malets): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye.

4. Süreksizleşme

Sürekli ünsüzlerin süreksiz ünsüzlere değişimidir. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde süreklileşme kadar yaygın olmasa da “f, v > b, p” süreksizleşmesi yaygın bir ses değişimidir.

f > p ~b:

Rusça sözcüklerdeki “f” ünsüzü Türkçenin ses sistemine yabancı olduğu için “p ~ b” değişimine uğramaktadır. Bu değişimde analog yoluyla sözcükler arasında benzerlik ilişkisinin kurulması da etkili olmuştur.

İç seste görülen değişim: **ğartubu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **ğartobu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **karnup** “patates” (< Rus. kartofel’): Ereğli – Konya; **kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): Kırım göçmenleri – Manisa; Bursa; Amasya; Bulancak, Tirebolu – Giresun; Kaptanpaşa, Çayeli – Rize; Ahlat – Bitlis; **kartopi** “patates” (< Rus. kartofel’): Çarşamba – Samsun; Rize; Şavşat – Artvin; Posof – Ardahan; **kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): Nilüfer – Bursa; Kocaeli; İstanbul; Büyükhırka, Alaca – Çorum; Tepeyatak, Niksar – Tokat; Şehli – Giresun; Gölköy – Ordu.

v > b:

Ön seste görülen değişim: **bedire**, **bédire** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Erzurum; Refahiye çevresi – Erzincan; Bulanık – Muş; **bedire** “kova”(< Rus. vedro): Kars; **bedre** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Göcek, Ersis, Yusufeli – Artvin; Erzurum; Ahlat – Bitlis; Ankara; Kelkit – Gümüşhane; **bedro** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Erciş - Van; Bitlis.

ş > ç:

Boğumlanma noktaları dış eti-ön damak olan bu iki ses arasındaki değişim çok sık görülmemiştir. İç seste görülen değişim: **bolçöwüyh** “bolşevik” (< Rus. bol’şevik): Erzurum.

şç’ > ç:

“ш = şç” ünsüzü Rusçada kullanılan bir ünsüzdür. Boğumlanma noktaları dış-damak olan bu iki ses arasındaki değişim çok sık görülmemiştir. Son seste görülen değişim: **veç** “gelin eşyası, çeyiz eşyasının bütününe verilen ad” (< Rus. veşç’ :eşya): Elazığ.

ts > ç:

Rusçanın fonetiğine ait bir ses olan “ts”, dış-dış eti, sürekli, sızıcı tonsuz bir ünsüzdür. Dolayısıyla Türkçede olmayan bu ses mutlaka değişime uğramaktadır. Bu değişim daha çok süreksiz ve dış eti-ön damak ünsüzü olan “ç” ünsüzüne olmuştur. Türkiye Türkçesi ile Rusça arasındaki ortak sözcüklerde ve diğer Türk lehçelerindeki Rusçadan alıntılarda sıkça görülen bir değişimdir. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında tek örnek tespit edilmiştir. Ön seste görülen değişim: **çirkef** < **çirkev** “kilise” (< Rus. tserkov’): Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye.

5. Diğer Ünsüz Değişmeleri

5.1. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

f > h:

Kişisel ağız özelliğinden kaynaklanan ve örneğine az rastlanan bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **kardeh** “patates” (< Rus. kartofel’): Salmanlı, Çayıralan – Yozgat.

f > ğ:

Sürekli, sıvııcı “f” ünsüzü önce süreksizleşerek “ğ” ünsüzüne dönüşmüş, daha sonra tekrar sürekli, sıvııcı “ğ” ünsüzüne değişmiştir: **kardoğ** “patates” (< Rus. kartofel’): Kavak, Sorgun – Yozgat.

f > n:

Kişisel ağız özelliğinden kaynaklanan ve örneğine az rastlanan bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **karton** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; Yeniköy, Aşkale – Erzurum; Kırklareli.

n > m:

Örneğine az rastlanan bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **çaymık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Edirne.

m > n:

Örneğine az rastlanan bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **banadura** “domates” (< Rus. pomidor): Elazığ.

r > l:

Boğumlanması daha zor olan titrek “r” ünsüzü, akıcı “l” ünsüzüne değişmektedir. Tespitlerimizde örneğine az rastladığımız bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **pilağod** “vapur” (< Rus. parohod): Osmaniye Tatar Ağızı – Osmaniye.

v > f:

Tespitlerimizde örneğine az rastladığımız bir değişimdir. Değişimin nedeni ise daha çok tonsuz ünsüzlerin ardından (ç, k, s,) tonlu ünsüzün (v) tercih edilmeyip, en yakın tonsuz karşılığının (f) kullanılmasıdır. Rusçada konuşma dilinde en sık görülen değişimdir. Türkiye Türkçesi ağzlarına da konuşma dilinden geçmiş olmalıdır. Ön ve son seste görülen değişim: **çirkef** < **çirkev** “kilise” (< Rus. tserkov’): Osmaniye Tatar Ağızı – Osmaniye; **mosğof** “Rus düşman” (< Rus. Moskov: Moskovalı): Elazığ; **filisbit** “bisiklet” (< Rus. velosiped): Elazığ; **fişne** “vişne” (< Sla. < Rus. vişnya): Elazığ.

v > w:

Diş-dudak ünsüzü “v”, yuvarlak ünlülerin ve dudak ünsüzlerinin etkisiyle çift dudak ünsüzü “w” ye değişmiştir. Ön seste görülen değişim: **woda** “su” (< Rus. voda): Erzurum.

İç seste görülen değişim: **bawusga** “çift atla veya öküzle çekilen dört tekerlekli yük arabası” (< Rus. pavozka): Erzurum; **bolçöwüyh** “bolşevik” (< Rus. bol’şevik): Erzurum.

y > h:

Kişisel ağız özelliğinden kaynaklanan ve farklı örneklerine az rastlanan bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **grah** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Iğdır; **grah** “başka, yabancı, kenar: grah köy” (< Rus. kray): Arpaçay – Kars; **grah** “kenar” (< Rus. kray): Erzurum; Kars;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/3 Winter 2014

gırah(ğ) “kırak; kenar, kıyı” (< Rus. kray): Erzurum; **gırah** (< gıran) “kenar, yan, çevre, bitim yeri” (< Rus. kray): Malatya.

y > n:

Kişisel ağız özelliğinden kaynaklanan ve farklı örneklerine az rastlanan bir değişimdir. Son seste görülen değişim: **gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Çerçin, Başpınar, Tefenni – Burdur; Darıveren, Acıpayam, Ovacık, Tavas, Sarayköy ve köyleri – Denizli; Sürez, Bozdoğan – Aydın; Maraş ve çevresi; Hacıilyas, Koyulhisar – Sivas; Zeynettin, Karakız, Kolanlı, Sorgun, Gökdere, Akdağmadeni – Yozgat; Mühye – Ankara; Pinili, Avanos – Nevşehir; Gilevği, Elmalı, Kaş – Antalya; Karaçulha, Fethiye ve köyleri – Muğla.

şç > ş:

Çok yaygın bir değişim değildir. İç seste görülen değişim: **poşavar** “ekinın çimlenmesi” (< Rus. pişçavar): Elazığ.

5.2. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

Süreksiz ünsüzler kendi aralarında çok az değişime girerler. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde yaygın olmayan bu tip değişimler, daha çok ünlü-ünsüz uyumu nedeniyle oluşmaktadır.

k > k̇:

Daha çok son seste görülen bir değişimdir ve ünlü-ünsüz uyumu bu değişimde etkili olmuştur. Son seste görülen değişim: **çaymık̇** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Edirne; **çaynik̇** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Sücüllü, Yalvaç – Isparta; Manisa; Merzifon – Amasya; Perşembe, Karakuş, Ünye – Ordu; Trabzon; Gümüşhane; Kaptanpaşa, Çayeli – Rize; Erkinis, Yusufeli – Artvin; Sivas; Pınarbaşı – Kayseri; Çumra – Konya; Beşikdüzü, Vakfıkebir – Trabzon.

t > k:

Rusçada sıkça kullanılan “+ka” ekine benzetme çabası sonucu oluşan bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **araboke** “iş” (< Rus. rabota): Erzurum.

t > ğ:

Rusçada sıkça kullanılan “+ka” ekine benzetme çabası sonucu oluşan bir değişimdir. İç seste görülen değişim: **ğapısğa** “kapuska; lahana pancarı da denir” (< Rus. kapusta): Erzurum; **ğapısğa** “kapuska yemeği” (< Rus. kapusta): Uşak.

d > k:

Yakın, gerileyici ve tam ünsüz benzeşmesi sonucu ortaya çıkmış bir değişimdir. Rusça birleşik sözcükte yer alan ilk sözcüğün son sesi ile ikinci sözcüğün ilk sesi arasında oluşmuş bir değişimdir. Son seste görülen değişim: **pok+kazarma** “kışla” (< Rus. pod kazarma): Erzurum.

III. II. I. Ünsüz Türemesi

Kelimenin ön, iç ve son seslerinde aslında olmayan bir ünsüzün türemesi olayıdır (Korkmaz 1992: 163). Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde ön, iç ve son seste az olarak görülen bir ses olayıdır.

y türemesi:

Ağızlardaki Rusça sözcüklerde en yaygın ünsüz türemesidir. Akıcı “y” ünsüzünün boğumlanmasının diğer ünsüzlere göre daha kolay olması ünsüz türemesinde etkili olmaktadır.

Ağızlardaki ve lehçelerdeki alıntı sözcüklerde oldukça sık karşılaşılan bir türemedir. Ön seste görülen türeme: **yura** “Rusça harp nağrası; Allah Allah!” (< Rus. ura): Erzurum.

İç seste görülen türeme: **katiliyh(g)** “sefer taşı; 1/8 teneke hacminde tahıl ölççeği ve ölçüsü” (< Rus. kotelok): Erzurum.

Son seste görülen türeme: **iştoy** “ne?” (< Rus. çto?): Erzurum (Gemalmaz 1995: 187).

s türemesi:

Çok yaygın bir türeme değildir. İç seste görülen türeme: **petrosgred** “Petrograd” (< Rus. Petrograd): Erzurum.

III. II. II. Ünsüz Düşmesi

Kelime içinde, kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste “r, n, l, f” gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile “y, g, ğ, k, h” gibi ünlüleşme ve sızıcılışarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayıdır (Korkmaz 1992: 162). Ünsüz düşmesi Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde sıkça görülen bir ses olayıdır.

d' > Ø:

Son seste bulunan tonlu “d” ünsüzü sözcüğün sonunda iki ünsüz yan yana geldiği için düşmüştür. Tespitlerimizde tek örnekte bu düşme görülmektedir. Son seste görülen düşme: **iyez** “kaza, kasaba” (< Rus. uyezd): Osmaniye Tatar Ağızı – Osmaniye.

f > Ø:

Türkçe ses yapısında olmayan “f” ünsüzü, Rusça sözcüklerde iç seslerde oldukça sık kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızları Rusça sözcüklerdeki bu sesi düşürmektedir. İç seste görülen düşme: **kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Üsküdar, Bakırköy – İstanbul; Samsun; Karkincık, Artova – Tokat; Bursa; Trabzon; Gümüşhane; Giresun; Kağızman – Kars; Posof, Çıldır – Ardahan; Kurtelek, Cimin, Haşhaşı – Erzincan; Doğubeyazıt – Ağrı; Van; Bitlis; Varto – Muş; Malatya; Çumra – Konya; Sarıkamış – Kars; Elazığ ve Yöresi; Erzurum; **kardu** “patates” (< Rus. kartofel’): Babayağmur, Boğazlıyan – Yozgat; **kartal** “patates” (< Rus. kartofel’): Sungurlu – Çorum; Erzurum; Haşhaşı – Erzincan; Gündül, Ayaş – Ankara; **karto** “patates” (< Rus. kartofel’): Refahiye – Erzincan; **kartul** “patates” (< Rus. kartofel’): Evciler, Çayırılan – Yozgat; **kerto** “patates” (< Rus. kartofel’): Kayseri; **kertol** “patates” (< Rus. kartofel’): Nazimiye – Tunceli; Kadirli – Osmaniye; **kortal** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum; **kortol** “patates” (< Rus. kartofel’): Gazi – Kayseri; Antalya; **kartil** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum; **kartul** “patates” (< Rus. kartofel’): Erzurum.

l' > Ø:

Akıcı “l” ünsüzünün Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde düşürülmesi çok yaygındır. Rusçada genellikle son sesteki “l” ünsüzünün yumuşak telaffuz edilmesi “-ль = -l’ ” bu ses üzerindeki vurguyu kaldırmaktadır. Dolayısıyla “l” ünsüzünün düşmesi kolaylaşmaktadır. Son seste görülen düşme: **kardeh** “patates” (< Rus. kartofel’): Salmanlı, Çayırılan – Yozgat; **kardof** “patates” (< Rus. kartofel’): Korzaf, Şiran – Gümüşhane; **kardoğ** “patates” (< Rus. kartofel’): Kavak, Sorgun – Yozgat; **kardu** “patates” (< Rus. kartofel’): Babayağmur, Boğazlıyan – Yozgat; **karnup** “patates” (< Rus. kartofel’): Ereğli – Konya; **karto** “patates” (< Rus. kartofel’): Refahiye – Erzincan; **kartof** “patates” (< Rus. kartofel’): Bozcaali, Reşadiye – Tokat; Mağura, Maçka – Trabzon; Erzurum; **karton** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; Yeniköy, Aşkale – Erzurum; Kırklareli; **kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): Kırım göçmenleri – Manisa; Bursa; Amasya; Bulancak, Tirebolu – Giresun; Kaptanpaşa, Çayeli – Rize; Ahlat – Bitlis; **kartopi** “patates” (< Rus. kartofel’): Çarşamba – Samsun; Rize; Şavşat – Artvin; Posof – Ardahan; **kartopu** “patates” (< Rus.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/3 Winter 2014

kartofel'): Nilüfer – Bursa; Kocaeli; İstanbul; Büyükhırka, Alaca – Çorum; Tepeyatak, Niksar – Tokat; Şehli – Giresun; Gölköy – Ordu; **ğartubu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **ğartobu** “patates” (< Rus. kartofel’): Giresun; **kerto** “patates” (< Rus. kartofel’): Kayseri; **kope** “büyük köpek” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Giresun.

r > Ø:

Titrek ve akıcı bir ses olduğu için ağızlarında kolay düşen bir ünsüzdür. Ön seste görülen düşme: **gubernat** “vali” (< Rus. gubernator): Erzurum.

s > Ø:

Sözcük başında iki ünsüzün bulunması, iç seste ise iki “s” ünsüzünün yer alması dolayısıyla bu ünsüz düşmesi gerçekleşmektedir. Ancak örneği sınırlıdır. Ön seste görülen düşme: **pışka** “kibrit” (< Rus. spička): Iğdır.

İç seste görülen düşme: **raposke** “dağıtma, dağıtılma” (< Rus. rospusk): Erzurum.

y > Ø:

Sürekli ve akıcı bir ünsüz olan “y” ünsüzü düşmeye en yakın ünsüzlerden biridir.

İç ve son seste görülen düşme: **çort** “kaba, görgüsüz” (< Rus. çyort: şeytan, cin): Elazığ; **gazonni** “devletleştirilmiş” (< Rus. kazyonny): Erzurum.

IV. Sonuç

1. Türkiye Türkçesi ağızlarında hiçbir *ses değişikliğine uğramayan* Rusça sözcükler bulunmaktadır: **peçka** “soba” (< Rus. peçka): Karapınar – Konya; **maşina** “araba” (< Rus. maşina): Rize; **maşina** “makine” (< Rus. maşina): Yavuz, Şavşat – Artvin; Osmaniye Tatar Ağzı – Osmaniye; **şapka** “şapka” (< Rus. şapka): Giresun; **lom** “demir kazık” (< Rus. lom): Yavuz, Şavşat – Artvin; **lom** “taş ya da duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir, küskü” (< Rus. lom): Trabzon köyleri – Trabzon; Uluşiran, Şiran – Gümüşhane; **lom** “taş kırmaya yarayan demir çekiç, balyoz” (< Rus. lom): Salcı, Şavşat – Artvin; **lom** “at arabalarında ön ve arka dingili arabaya bağlayan demir parçası” (< Rus. lom): İrişli – Bayburt; Sarıkamış, Selim – Kars; **lom** “ağır şeyleri yerinden oynatıp kaldırmakta kullanılan kaldıraç” (< Rus. lom): Kars köyleri – Kars; **lom** “kalın demir çubuk, kalın uzun levye” (< Rus. lom): Arpaçay – Kars; **şinel** “palto” (Rus. şinel’): kaput, asker paltosu): Arpaçay – Kars; **kuda** “nereye?” (< Rus. kuda): Erzurum (Gemalmaz 1995: 206); **mujik** “köylü” (< Rus. mujik): Erzurum; **ya** “ben” (< Rus. ya): Erzurum.

2. Rusçada daha geniş anlamda kullanılan bazı sözcüklerin Türkiye Türkçesi ağızlarında *anlam daralmasına* uğradığı görülmektedir: Rus. zavod “fabrika” sözcüğü Türkiye Türkçesi ağızlarında “süt fabrikası” anlamında kullanılmaktadır.

3. Rusçada daha dar anlamda kullanılan bazı sözcüklerin Türkiye Türkçesi ağızlarında *anlam genişlemesine* uğradığı görülmektedir: Rus. moskov “Moskovalı” sözcüğü Türkiye Türkçesi ağızlarında “Ruslar, düşmanca davranan insanlar için yergi sözü” olarak kullanılır olmuştur. Aynı şekilde Rus. kobel’ “erkek köpek” sözcüğü Türkiye Türkçesi ağızlarında “büyük köpek; köpek yavrusu” anlamında da kullanılmaktadır.

4. Anadolu’nun muhtelif şehirlerindeki Rusça sözcükler, genellikle Kırım’dan ve Türk Cumhuriyetlerden gelen göçmenler vasıtasıyla Türkiye Türkçesi ağızlarına girmiştir: Osmaniye, Bursa, Konya, Eskişehir, İstanbul ağızındaki Rusça sözcükler gibi.

5. Batı Anadolu’da komşu dil Bulgarca yoluyla gelen Slavca sözcükler de bulunmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/3 Winter 2014

6. Türkiye Türkçesi yazı dilinde 41, ağızlarında 75 Rusça sözcük bulunurken, ağızlardaki sözcüklerin 265 defa kullanıldığı görülmektedir. Bu 265 sözcüğün illere göre dağılımı şöyledir:

Erzurum 55 (% 20,75), Kars 42 (% 15,8), Artvin 13 (% 4,9), Elazığ 12 (% 4,52), Giresun 11 (% 4,15), Iğdır 9 (% 3,39), Rize 8 (% 3,01), Osmaniye 7 (% 2,64), Trabzon 7 (% 2,64), Bayburt 6 (% 2,26), Gümüşhane 6 (% 2,26), Bitlis 5 (% 1,88), Erzincan 5 (% 1,88), Konya 5 (% 1,88), Yozgat 5 (% 1,88), Ardahan 4 (% 1,5), İstanbul 4 (% 1,5), Kayseri 4 (% 1,5), Muş 4 (% 1,5), Tokat 4 (% 1,5), Amasya 3 (% 1,13), Ankara 3 (% 1,13), Bursa 3 (% 1,13), Çorum 3 (% 1,13), Malatya 3 (% 1,13), Ordu 3 (% 1,13), Sivas 3 (% 1,13), Antalya 2 (% 0,75), Edirne 2 (% 0,75), Manisa 2 (% 0,75), Samsun 2 (% 0,75), Van 2 (% 0,75), Ağrı 1 (% 0,37), Aydın 1 (% 0,37), Balıkesir 1 (% 0,37), Bolu 1 (% 0,37), Burdur 1 (% 0,37), Denizli 1 (% 0,37), Isparta 1 (% 0,37), Kahramanmaraş 1 (% 0,37), Kastamonu 1 (% 0,37), Kırklareli 1 (% 0,37), Kırşehir 1 (% 0,37), Kocaeli 1 (% 0,37), Mersin 1 (% 0,37), Muğla 1 (% 0,37), Nevşehir 1 (% 0,37), Tunceli 1 (% 0,37), Uşak 1 (% 0,37), Bulgaristan 1 (% 0,37)

Prof. Dr. Leylâ Karahan'ın tespit ettiği ağız gruplarına göre dağılım ise şu şekildedir:

Doğu Grubu Ağızları: % 58,8

I. GRUP: % 4,52

II. GRUP: % 43,01

III. GRUP: % 6,41

IV. GRUP: % 4,9

Kuzeydoğu Grubu Ağızları: % 5,6

(Ağırlıklı olarak I. Alt grup)

Batı Grubu Ağızları: % 32,7

I. GRUP: % 5,28

II. GRUP: % 0,37

III. GRUP: % 0,75

IV. GRUP: % 2,64

V. GRUP: % 6,03

VI. GRUP: % 5,66

VII. GRUP: % 5,28

VIII. GRUP: % 4,52

IX. GRUP: % 2,26

Trakya Ağızları (İstanbul, Edirne, Kırklareli, Bulgaristan): % 3

Tespit edilen Rusça sözcükler daha çok doğu grubu ağızlarının II. alt grubunda görülmektedir. Bunun sebebi Rusya ile olan tarihî ilişkilerimizdir. Diğer ağız bölgelerindeki Rusça sözcüklere rastlanmasının sebebi de tarihî olmakla beraber, Türkistan'dan gelen göçlerin de etkisi olduğu düşünülmektedir. Bazı ağız bölgelerinde ise (özellikle kuzeydoğu grubu ağızlarında (Kars,

Ardahan)) yeni, detaylı derleme çalışmaları yapıldığında Rusça sözcüklerin artabileceği tahmin edilmektedir⁴.

7. Yapılan incelemede Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde en sık görülen ünlü olayları kalın ünlülerin incilmesi, ince ünlülerin kalınlaşması, o > a düzleşmesi, geniş ünlülerin daralması, “ı” türemesidir. Bu ünlü olaylarında ünlü uyumları ve ünsüzler etkili olmuştur.

8. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Rusça sözcüklerde en sık görülen ünsüz olayları ise tonlulaşma ve “f, l” ünsüzlerinin düşmesidir. Bunda da tonlulaşma temayülünün Rusça sözcükleri de etkilemesi ve Rusça sözcüklerin genellikle son sesindeki “-ль = -l” ünsüzünün yumuşak telaffuz edilmesi, Türkçenin ses yapısına yabancı olan “f” ünsüzünün Rusçada iç seslerde sıkça kullanılmış olmasının ağızlarda telaffuz zorluğu yaratması etkili olmuştur.

KAYNAKÇA

- ALKAYA, Ercan (2012), “Sibirya Tatar Türkçesiyle Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Benzerlikler Üzerine Bir Değerlendirme”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/4, Fall 2012, p. 275-295, Ankara
- AYDIN, Mehmet (2002), *Aybastı Ağızı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BURAN, Ahmet (1997), *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BURAN, Ahmet ve Nadir İlhan (2008), *Elazığ Yöresi Söz Varlığı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BURAN, Ahmet ve Şerife Oğraş (2003), *Elazığ İli Ağızları*, Elazığ.
- DEMİR, Necati (2001), *Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (2002), *Kars İli Ağızları (Ses Bilgisi)*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EREN, M. Emin (1997), *Zonguldak, Bartın, Karabük İlleri Ağızları*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERTEN, Münir (1994), *Diyarbakır Ağızı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1995), *Erzurum İli Ağızları III. Cilt*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLENSOY, Tuncer (1988), *Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

⁴ Ardahan bölgesinde yapmakta olduğumuz derleme çalışmalarında yöredeki köylerde sövgü, yergi, kargış ile toplumsal hayata dair daha birçok Rusça sözcüğün varlığı tespit edilebilmektedir: **saldat** “genel olarak düşman askeri (birisine kızarken sitem olarak da kullanılır)” (< Rus. soldat: asker); **moskof** “Rus düşmanı” (< Rus. Moskov: Moskovalı); **tvayi mat** “Yöre köylüleri anlamını bilmedikleri bu sözü Rusça bilen yaşlılardan sövgü sözü olarak duyduklarını bize aktardılar. Gerçek anlamı birisinin annesini kastederek ona küfretmektir.” (< Rus. tvoyu mat’); **zavot** “süt çiftliği” (< Rus. zavod: fabrika); **astarşine** “oyla seçilen yerel askeri yönetici” (< Rus. starşina: başçavuş); **peç ~ pej** “soba” (< Rus. peç’: soba); **kanfet** “akide şekeri” (< Rus. konfeta: şeker, şekerleme); **çornapel** “mahzen yapmak için ağaçların üzerinin toprakla örtülmesi” (< Rus. çernopelena: toprak örtü); **put** “16 kg.lık ağırlık ölçüsü” (< Rus. pud: Rus ağırlık ölçüsü), **sımışka** “çekirdek” (< Rus. semeçko: çekirdek) vb.

- GÜLENSOY, Tuncer ve Ahmet Buran (1994), Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler 1, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLENSOY, Tuncer ve Ercan Alkaya (2003), Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası, Ankara, Akçağ Yayınları.
- GÜLSEREN, Cemil (2000), Malatya İli Ağızları (İnceleme - Metinler - Sözlük ve Dizinler), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002), Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜNŞEN, Ahmet (2000), Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KARACA, Veysel (2011), Türkiye Türkçesinde Alıntı Sözcüklerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bir İnceleme, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KARAHAN, Leylâ (1996), Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KILIÇ, Selami, Türk-Sovyet İlişkilerinin Doğuşu, Ülke Kitapları.
- KORKMAZ, Zeynep (1992), Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (1994), Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi (Fonetik), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KURAT, Akdes Nimet (1987), Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- KURAT, Yuluğ Tekin (1999), "1878-1919 Arasında Türk-Rus İlişkilerinin Siyasal Anatomisi" Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 139-145.
- MUSTAFAEV, E. – V.G. Şerbinin (1996), Büyük Rusça-Türkçe Sözlük, Multilingual, İstanbul 1996.
- OLCAY, Selahattin (1995), Doğu Trakya Yerli Ağzı (İnceleme-Derleme-Dizin), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- OLCAY, Selahattin (1995), Erzurum Ağzı (İnceleme-Derleme-Sözlük), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- OLCAY, Selahattin, Ahmet B. Ercilasun, Ensar Aslan (1988), Arpaçay Köylerinden Derlemeler, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ORTAYLI, İlber (1999), "XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkileri" Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 125-134.
- ÖZÇELİK, Sadettin (1997), Urfa Merkez Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖZEREN, Mehmet (2008), Kırgız Türkçesinde Ünsüzler ve Ünsüz Olayları, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- SAĞIR, Mukim (1995), Erzincan ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

-
- TURAN, Zikri (2006), Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşhum Köyü Ağzı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TURGUT, Günay (2002), Rize İli Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1993), Derleme Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2005), Türkçe Sözlük, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2008), Yazım Kılavuzu, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- YANGIN, Alla (2004), “Rusçadaki Türkçe Sözler Üzerine Tematik Bir İnceleme” V. Lefke Edebiyat Buluşması Bildirileri, Yay. Haz. KARAAĞAÇ, Günay, Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi, s. 99-102.
- YILDIRIM, Faruk (2006), Adana ve Osmaniye İlleri Ağzıları II, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA TESPİT EDİLEN RUSÇA SÖZCÜKLERİN LİSTESİ

- ğartobu** “patates” (< Rus. kartofel’):
GİRESUN
- ğartubu** “patates” (< Rus. kartofel’):
GİRESUN
- abed** “yemek, yiyecek” (< Rus. obed):
ERZURUM
- abril** “nisan”(< Rus. aprel’ < İng.): ELAZIĞ
- abru** “nisan-mayıs arası, nisan”(< Rus. aprel’ < İng.): GİRESUN
- araboke** “iş” (< Rus. rabota): ERZURUM
- badval** “bodrum, mahzen, karanlık yer” (< Rus. podval): ARDAHAN
- badval** “bodrum, mahzen, karanlık yer” (< Rus. podval): IĞDIR
- badval** “bodrum, mahzen, karanlık yer” (< Rus. podval): Kızılçakçak, Arpaçay – KARS
- badval** “bodrum, mahzen, karanlık yer” (< Rus. podval): Şavşat köyleri, Peterek, Yusufeli – ARTVİN
- badval** “bodrum, mahzen, karanlık yer” (< Rus. podval): TRABZON
- banadura** “domates” (< Rus. pomidor): ELAZIĞ
- bawuşğa** “çift atla veya öküzle çekilen dört tekerlekli yük arabası” (< Rus. pavozka): ERZURUM
- bedire** “kova”(< Rus. vedro): KARS
- bedire, bédire** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Bulanık – MUŞ
- bedire, bédire** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): ERZURUM
- bedire, bédire** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Refahiye çevresi – ERZİNCAN
- bedre** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Ahlat – BİTLİS
- bedre** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): ANKARA
- bedre** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): ERZURUM
- bedre** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Göcek, Ersis, Yusufeli – ARTVİN
- bedro** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): BİTLİS
- bedro** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Erciş - VAN
- bedro** “su kovası, bakraç”(< Rus. vedro): Kelkit – GÜMÜŞHANE
- birat** “kardeş (Ruslara dostça hitap etmekte kullanılmış)” (< Rus. brat): ERZURUM
- bolçöwüyh** “bolşevik” (< Rus. bol’şevik): ERZURUM
- boşga** “yayık” (< Rus. boçka): ERZURUM
- brışga** “bir çeşit at arabası” (< Rus. briçka): Arpaçay – KARS
- çaymık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): EDİRNE
- çaynıh** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): BAYBURT
- çaynıh** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Sarıkamış – KARS
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Beşikdüzü, Vakfikebir – TRABZON
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Çumra – KONYA
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Erkinis, Yusufeli – ARTVİN
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): GÜMÜŞHANE
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Kaptanpaşa, Çayeli – RİZE
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): MANİSA
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Merzifon – AMASYA
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Perşembe, Karakuş, Ünye – ORDU
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Pınarbaşı – KAYSERİ
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): SİVAS
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Sücüllü, Yalvaç – ISPARTA
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): TRABZON
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Arapkir – MALATYA
- çaynık** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): BİTLİS

- çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Gürün – SİVAS
- çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): KARS
- çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Merzifon – AMASYA
- çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Pasinler – ERZURUM
- çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Tirebolu – GİRESUN
- çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Uluşiran, Şiran – GÜMÜŞHANE
- çaynik** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): Yavuz, Şavşat, Uşhum, Yusufeli – ARTVİN
- çayniyh** “çaydanlık” (< Rus. çaynik): IĞDIR
- çirkef** < **çirkev** “kilise” (< Rus. tserkov’): Osmaniye Tatar Ağzı – OSMANİYE
- çort** “kaba, görgüsüz” (< Rus. çyort: şeytan, cin): ELAZIĞ
- filisbit** “bisiklet” (< Rus. velosiped): ELAZIĞ
- fişne** “vişne” (< Sla. < Rus. vişnya): ELAZIĞ
- gamandar** “komutan” (< Rus. komandir < Fr. commandant): KARS
- gamandar** “komutan” (< Rus. komandir): ERZURUM
- gamandar** “kumandan” (< Rus. komandir): KARS
- gamendar** “işgal zamanı Kars’ta bulunan Rus kaymakamlarına verilen ad” (< Rus. komendar): Arpaçay – KARS
- gamendar** “kumandan” (< Rus. komandir): KARS
- gapısğa** “kapuska yemeği” (< Rus. kapusta): UŞAK
- gapısğa** “kapuska; lahana pancarı da denir” (< Rus. kapusta): ERZURUM
- garavat** “karyola” (< Rus. krovat’): Arpaçay – KARS
- garavat** “karyola” (< Rus. krovat’): KARS
- garavat** “karyola” (< Rus. krovat’): Şavşat ve köyleri – ARTVİN
- gazarma** “büyük taş bina” (< Rus. kazarma: kışla): İrişli – BAYBURT
- gazarma** “büyük taş bina” (< Rus. kazarma: kışla): Sarıkamış – KARS
- gazarma** “kışla” (< Rus. kazarma: kışla): ERZURUM
- gazonni** “devletleştirilmiş” (< Rus. kazyonny): ERZURUM
- genfet** “Çay şekerinden başka her türlü kağıtlı veya kağıtsız şeker, bayram şekerleri vb.” (< Rus. konfeta): Arpaçay – KARS
- gırah** (< gıran) “kenar, yan, çevre, bitim yeri” (< Rus. kray): MALATYA
- gırah** “başka, yabancı, kenar: gırah köy” (< Rus. kray): Arpaçay – KARS
- gırah** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): IĞDIR
- gırah** “kenar” (< Rus. kray): ERZURUM
- gırah** “kenar” (< Rus. kray): KARS
- gırah(ğ)** “kırak; kenar, kıyı” (< Rus. kray): ERZURUM
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Çerçin, Başpınar, Tefenni – BURDUR
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Darıveren, Acıpayam, Ovacık, Tavas, Sarayköy ve köyleri – DENİZLİ
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Gilevge, Elmalı, Kaş - ANTALYA
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Hacıilyas, Koyulhisar – SİVAS
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): KAHRAMANMARAŞ
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Karaçulha, Fethiye ve köyleri – MUĞLA
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Mühye - ANKARA
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Pinili, Avanos - NEVŞEHİR
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Sürez, Bozdoğan – AYDIN
- gıran** “kenar, kıyı, çevre” (< Rus. kray): Zeynettin, Karakız, Kolanlı, Sorgun, Gökdere, Akdağmadeni - YOZGAT
- ğobel** “sağlıklı küçük çocuk; piç, başıboş çocuk” (< Rus. şobel’ erkek köpek): ELAZIĞ
- guburnat** “vali” (< Rus. gubernator): ERZURUM
- guşğa** “küçük toz veya toprak yığını” (< Rus. kuçka): Arpaçay – KARS
- isdikan** “çay bardağı” (< Rus. stakan): Arpaçay – KARS

- isdol** “masa” (< Rus. stol): Şeybler, Ulubey – ORDU
- isdol** “sandalye” (< Rus. stul): Arpaçay – KARS
- isdol** “sandalye” (< Rus. stul): İĞDIR
- isdol** “sandalye” (< Rus. stul): KARS
- isdol** “sehpa; masa yüksekliğinde küçük yüzeyli çay sehpa” (< Rus. stol): ERZURUM
- istikân** “bardak” (< Rus. stakan): ERZURUM
- istikan** “bardak” (< Rus. stakan): KARS
- istikan** “çay bardağı; bardak” (< Rus. stakan): ERZURUM
- istikan** “çay bardağı” (< Rus. stakan): Refahiye – ERZİNCAN
- istiken** “çay bardağı, fincan” (< Rus. stakan): Afşar, Pazarören, Pınarbaşı – KAYSERİ
- iştoy** “ne?” (< Rus. çto?): ERZURUM
- iyez** “kaza, kasaba” (< Rus. uyezd): Osmaniye Tatar Ağzı - OSMANİYE
- izbe** “izbe, ıssız yer” (< Rus. izba): ERZURUM
- kabel** “köpek yavrusu” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Beyşehir - KONYA
- kapiyh(g)** “değersiz para” (< Rus. kopeyka): ERZURUM
- kardeh** “patates” (< Rus. kartofel’): Salmanlı, Çayıralan – YOZGAT
- kardof** “patates” (< Rus. kartofel’): Korzaf, Şiran – GÜMÜŞHANE
- kardoğ** “patates” (< Rus. kartofel’): Kavak, Sorgun – YOZGAT
- kardu** “patates” (< Rus. kartofel’): Babayağmur, Boğazlıyan – YOZGAT
- karnup** “patates” (< Rus. kartofel’): Ereğli – KONYA
- kartal** “patates” (< Rus. kartofel’): ERZURUM
- kartal** “patates” (< Rus. kartofel’): Güdül, Ayaş – ANKARA
- kartal** “patates” (< Rus. kartofel’): Haşhaşı – ERZİNCAN
- kartal** “patates” (< Rus. kartofel’): Sungurlu – ÇORUM
- kartil** “patates” (< Rus. kartofel’): ERZURUM
- karto** “patates” (< Rus. kartofel’): Refahiye – ERZİNCAN
- kartof** “patates” (< Rus. kartofel’): Bozcaali, Reşadiye – TOKAT
- kartof** “patates” (< Rus. kartofel’): ERZURUM
- kartof** “patates” (< Rus. kartofel’): Mağura, Maçka – TRABZON
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): BİTLİS
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): BURSA
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Çumra – KONYA
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Doğubeyazıt – AĞRI
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): ELAZIĞ
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): ERZURUM
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): GİRESUN
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): GÜMÜŞHANE
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Kağızman – KARS
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Karkincık, Artova – TOKAT
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Kurtelek, Cimin, Haşhaşı – ERZİNCAN
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): MALATYA
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Posof, Çıldır – ARDAHAN
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): SAMSUN
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Sarıkamış – KARS
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): TRABZON
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Üsküdar, Bakırköy – İSTANBUL
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): VAN
- kartol** “patates” (< Rus. kartofel’): Varto – MUŞ
- karton** “patates” (< Rus. kartofel’): GİRESUN
- karton** “patates” (< Rus. kartofel’): KIRKLARELİ
- karton** “patates” (< Rus. kartofel’): Yeniköy, Aşkale – ERZURUM

- kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): Ahlat – BİTLİS
- kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): AMASYA
- kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): Bulancak, Tirebolu – GİRESUN
- kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): BURSA
- kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): Kaptanpaşa, Çayeli – RİZE
- kartop** “patates” (< Rus. kartofel’): Kırım göçmenleri – MANİSA
- kartopi** “patates” (< Rus. kartofel’): Çarşamba – SAMSUN
- kartopi** “patates” (< Rus. kartofel’): Posof – ARDAHAN
- kartopi** “patates” (< Rus. kartofel’): RİZE
- kartopi** “patates” (< Rus. kartofel’): Şavşat – ARTVİN
- kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): Büyükhırka, Alaca – ÇORUM
- kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): Gölköy – ORDU
- kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): İSTANBUL
- kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): KOCAELİ
- kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): Nilüfer – BURSA
- kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): Şehli – GİRESUN
- kartopu** “patates” (< Rus. kartofel’): Tepeyatak, Niksar – TOKAT
- kartul** “patates” (< Rus. kartofel’): ERZURUM
- kartul** “patates” (< Rus. kartofel’): Evciler, Çayıralan – YOZGAT
- katilyh(g)** “sefer taşı; 1/8 teneke hacminde tahıl ölçüğü ve ölçüsü” (< Rus. kotelok): ERZURUM
- kerto** “patates” (< Rus. kartofel’): KAYSERİ
- kertol** “patates” (< Rus. kartofel’): Kadirli – OSMANİYE
- kertol** “patates” (< Rus. kartofel’): Nazimiye – TUNCELİ
- kopali** “evlilik dışı doğan çocuk, piç” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Limanköy, Çayeli – RİZE
- kope** “büyük köpek” (< Rus. kobel’ erkek köpek): GİRESUN
- kopel** “sağlıklı küçük çocuk” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Ağın - ELAZIĞ
- kopil** “Müslüman olmayanların çocuğu” (< Rus. kobel’ erkek köpek): EDİRNE
- kopil** “Müslüman olmayanların çocuğu” (< Rus. kobel’ erkek köpek): Kemaller, Şumnu – BULGARİSTAN
- kortal** “patates” (< Rus. kartofel’): ERZURUM
- kortol** “patates” (< Rus. kartofel’): ANTALYA
- kortol** “patates” (< Rus. kartofel’): Gazi – KAYSERİ
- köbel** “yaramaz çocuk” (< Rus. kobel’ erkek köpek): İSTANBUL
- kuda** “nereye?” (< Rus. kuda): ERZURUM
- lapatga** “büyük kürek” (< Rus. lopatka): KARS
- lapatga** “kalın sacdan yapılmış kürek” (< Rus. lopatka): Bulanık – MUŞ
- lapatga** “kalın sacdan yapılmış kürek” (< Rus. lopatka): IĞDIR
- lapatka** “kalın sacdan yapılmış kürek” (< Rus. lopatka): KARS
- lenen** “Lenin” (< Rus. Lenin): ERZURUM
- lom** “ağır şeyleri yerinden oynatıp kaldırmakta kullanılan kaldıraç” (< Rus. lom): Kars köyleri – KARS
- lom** “at arabalarında ön ve arka dingili arabaya bağlayan demir parçası” (< Rus. lom): İrişli – BAYBURT
- lom** “at arabalarında ön ve arka dingili arabaya bağlayan demir parçası” (< Rus. lom): Sarıkamış, Selim – KARS
- lom** “demir kazık” (< Rus. lom): Yavuz, Şavşat – ARTVİN
- lom** “kalın demir çubuk, kalın uzun levye” (< Rus. lom): Arpaçay – KARS
- lom** “taş kırmaya yarayan demir çekiç, balyoz” (< Rus. lom): Salcı, Şavşat – ARTVİN
- lom** “taş ya da duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir, küskü” (< Rus. lom): Trabzon köyleri – TRABZON
- lom** “taş ya da duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir, küskü” (< Rus. lom): Uluşiran, Şiran – GÜMÜŞHANE

- maladoy** “çocuk” (< Rus. molodoy): ERZURUM
- malay** “erkek çocuk, delikanlı” (< Rus. malets): Osmaniye Tatar Ağzı – OSMANİYE
- malinkiy** “küçük” (< Rus. malen’kiy): ERZURUM
- manat** “kalp para” (< Rus. moneta): GİRESUN
- manat** “kalp para” (< Rus. moneta): Taşköprü – KASTAMONU
- manat** “manat, Rus parası” (< Rus. moneta): ERZURUM
- manat** “Rus parası, ruble” (< Rus. moneta): Maçka – TRABZON
- maşına** “araba” (< Rus. maşına): RİZE
- maşına** “makine (her çeşit)” (< Rus. maşına): Yavuz, Şavşat – ARTVİN
- maşına** “makine” (< Rus. maşına): Osmaniye Tatar Ağzı - OSMANİYE
- maşna** “makine (her çeşit)” (< Rus. maşına): İrişli – BAYBURT
- maşna** “makine (her çeşit)” (< Rus. maşına): Sarıkamış – KARS
- mosgıva** “Moskova” (< Rus. Moskva): ERZURUM
- mosgof** “Rus düşman” (< Rus. Moskov: Moskovalı): ELAZIĞ
- mujik** “köylü” (< Rus. mujik): ERZURUM
- neçowa** “hiçbir şey” (< Rus. niçego): ERZURUM
- nigalay** “Nikola” (< Rus. Nikolay): ERZURUM
- nigalay** “Nikola” (< Rus. Nikolay): KARS
- pec** “sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi” (< Rus. peç’): Yazır, Sungurlu – ÇORUM
- pec** “soba” (< Rus. peç’): Bulanık – MUŞ
- péç** “sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi” (< Rus. peç’): İĞDIR
- péçet** “mühür” (< Rus. peçat’): İrişli – BAYBURT
- péçet** “mühür” (< Rus. peçat’): Sarıkamış – KARS
- peçka** “soba” (< Rus. peçka): Karapınar – KONYA
- pej(c)** “duvar içerisine yapılmış soba” (< Rus. peç’): ERZURUM
- petrosgred** “Petrograd” (< Rus. Petrograd): ERZURUM
- pışka** “kibrit” (< Rus. pişka): İĞDIR
- piç** “fırın” (< Rus. peç’): İçel – MERSİN
- piç** “soba” (< Rus. peç’): Osmaniye Tatar Ağzı – OSMANİYE
- pilağod** “vapur” (< Rus. parohod): Osmaniye Tatar Ağzı – OSMANİYE
- pok+kazarma** “kışla” (< Rus. pod kazarma): ERZURUM
- poşavar** “ekinin çimlenmesi” (< Rus. pişavar): ELAZIĞ
- pöşke** “soba” (< Rus. peçka): BOLU
- put** “16 kg.lık ağırlık ölçüsü” (< Rus. pud): KARS
- put** “16 kg.lık ağırlık ölçüsü” (< Rus. pud): Yavuz, Çayağzı, Şavşat – ARTVİN
- put** “ağırlık ölçüsü; batman; üç tenekelik tahıl ölçüsü” (< Rus. pud): ERZURUM
- put** “yaklaşık olarak 16 kg.lık tahıl ölçüsü” (< Rus. pud): KARS
- raposke** “dağıtma, dağıtılma” (< Rus. rospusk): ERZURUM
- saldat** “iriyarı ve uzun boylu kimse” (< Rus. soldat): Manyas – BALIKESİR
- saldat** “Rus askeri” (< Rus. soldat): Arpaçay – KARS
- saldat** “Rus askeri” (< Rus. soldat): ERZURUM
- saldat** “Rus askeri” (< Rus. soldat): KARS
- samavar** “semaver” (< Rus. samovar): Çilehane, Reşadiye - TOKAT
- samavar** “semaver” (< Rus. samovar): ERZURUM
- semişga** “ayçiçeği tohumu” (< Rus. semeçko): İĞDIR
- sımışka** “ayçiçeği” (< Rus. semeçko): KARS
- sımışka** “ayçiçeği” (< Rus. semeçko): RİZE
- simişka** “ay çiçeği” (< Rus. semeçko): KARS
- şapka** “şapka” (< Rus. şapka): GİRESUN
- şavka** “şapka” (< Rus. şapka): ELAZIĞ
- şinel** “palto” (Rus. şinel’: kaput, asker paltosu): Arpaçay - KARS

- veç** “gelin eşyası, çeyiz eşyasının bütününe verilen ad” (< Rus. veşç’ :eşya): ELAZIĞ
- vedire** “su kovası” (< Rus. vedro): IĞDIR
- vedire** “süt sağımında kullanılan tahta kova, külek” (< Rus. vedro): KARS
- vedre** “kova” (< Rus. vedro): Arpaçay – KARS
- vedre** “su kovası” (< Rus. vedro): Şimşirli, Güneyce, İkizdere - RİZE
- vedre** “süt sağımında kullanılan kova” (< Rus. vedro): Çıldır – ARDAHAN
- vedre** “süt sağımında kullanılan tahta kova, külek” (< Rus. vedro): RİZE
- vedre** “süt sağımında kullanılan tahta kova, külek” (< Rus. vedro): Akarsu, Ardanuç, Yusufeli, Balıklı, Şavşat - ARTVİN
- vedre** “süt sağımında kullanılan tahta kova, külek” (< Rus. vedro): Arpaçay – KARS
- waporöz** “ağızlığı üzerinde olan bir Rus sigarası” (< Rus. papiroza): ERZURUM
- woda** “su” (< Rus. voda): ERZURUM
- ya** “ben” (< Rus. ya): ERZURUM
- yabluk** “elma” (< Rus. yabloko): ERZURUM
- yura** “Rusça harp nağrası; Allah Allah!” (< Rus. ura): ERZURUM
- zagon** “kanun, yasa; ahlak” (< Rus. zakon): ERZURUM
- zanga** “kızak” (< Rus. sanka): Geçitli, Ardanuç – ARTVİN
- zanga** “kızak” (< Rus. sanka): Rumeli göçmenleri – İSTANBUL
- zanka** “atla çekilen kızak” (< Rus. sanka): KARS
- zanka** “kızak şeklinde atla çekilen fayton” (< Rus. sanka): ERZURUM
- zanka** “kızak” (< Rus. sanka): ERZURUM
- zanka** “kızak” (< Rus. sanka): KIRŞEHİR
- zanka** “kızak” (< Rus. sanka): Şavşat köyleri – ARTVİN
- zapusga** “izin belgesi” (< Rus. zabuska): ERZURUM
- zavot** “peynir yapılan ve iyi cins hayvan yetiştirilen yer” (< Rus. zavod): BAYBURT
- zavot** “peynir yapılan ve iyi cins hayvan yetiştirilen yer” (< Rus. zavod): Selim –KARS